

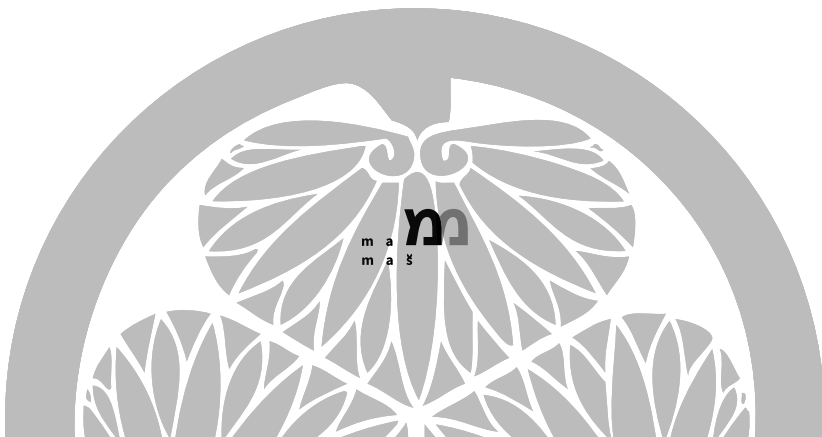

Frederik Cryns

V službách šóguna

Skutočný príbeh Williama Adamsa

Z angličtiny preložila
Alexandra Petrášová

Obsah

Predslov 13

I Adamsovo detstvo a mladost' 17

Alžbetínske Anglicko — Dospievanie — Vojna — Spoločnosť Barbary Merchants — Anglická expanzia do Ázie

II Nešťastná púť lode Liefde 37

Rotterdam — Tajný plán — Nebezpečne zlý odhad — Kapverdské ostrovy — Mahu zomiera — Obsadenie Annobónu — Plavba cez Atlantik — Magalhaesov prieliv — Vichrica — Pasca — Podvod

III Šógunova priazeň 75

Plavba cez Tichý oceán — Uviaznutý vo feudálnom Japonsku — Očierňovanie jezuitmi — Tenkadono Iejasu — Iejasuov nadhľad — Opätovné stretnutie — Šógunova priazeň — Katolícka nájstojčivosť

四 **Iejasuova zahraničná politika** **107**

Holandský postup do Ázie — Hatamoto — Príchod Holanďanov — Iejasuova zahraničná politika — Španielsky návštevník — Diplomatické manévry — Nezhoda so španielskym vyslancom — Práca pre Holanďanov

五 **Príchod Angličanov** **139**

List anglickej Východoindickej spoločnosti — Kapitán John Saris — List od kráľa Jakuba — Severozápadná trasa — Konflikt — Zmluva

六 **Strata vplyvu** **163**

Predaj kanónov šógunovi — Problémy na Rjúkju — Medzinárodné konflikty — Hidetadov edikt — Problémy v Hirade — Trpezlivosť — Zaseknutý medzi Holanďanmi a Angličanmi — Adamsova posledná vôľa

Poznámky k zdrojom **198**

Podakovanie **206**

Mapa 1 (na predchádzajúcej dvojstrane): Cesta lode Liefde.

Mapa 2 (hore): Japonsko v 17. storočí.

Mapa 3 (vpravo): Východná a Juhovýchodná Ázia v 17. storočí.

Predslov

V roku 1600 stroskotal anglický navigátor na palube holandskej lode pri brehoch Japonska. Volal sa William Adams. Ocitol sa tam v čase interného konfliktu medzi rôznymi vojvodcami a klanmi. Čoskoro získal dôveru vojvodu Tokugawu Iejasua. Stal sa jedným z jeho blízkych poradcov a mal zásadný vplyv na jeho zahraničnú politiku.

Príbeh Angličana v službách šóguna je niečo, čo podnecuje našu predstavivosť. Aj preto vyšlo mnoho kníh o Adamsovom živote. Väčšina z nich je však kombináciou faktov a fikcie. Najznámejším je, samozrejme, román Jamesa Clavella *Šógun*. Prvé filmové spracovanie je z roku 1980 a v roku 2024 vznikol v produkcii FX rovnomenný seriál – film aj seriál pritiahli veľké množstvo divákov. V románe sa Adamsova postava volá John Blackthorne a ide o anglického námorníka, ktorý sa ocitne v stredovekom Japonsku. Rovnako ako Adamsovi, aj Blackthornovi sa podarí získať priazeň najmocnejšieho feudálneho pána. V knihe ho Clavell nazval Jošii Toranaga, ktorý rovnako ako Iejasu ašpiruje na pozíciu šóguna, teda najvyššieho vojenského vodcu.

Aj keď je Clavellov román fikciou, je založený na podrobnom bádani o Adamsovom živote a japonských dejinách. Keď som bol prizvaný dohliadať na historické aspekty seriálu *Šógun* pre FX, vždy ma nanovo prekvapila dôslednosť Clavellovoho výskumu. V románe som našiel mnohé odvolávky na pôvodné zdroje. Život a doba Adamsa, Iejasua a Hosokawy Gracie (v románe *Lady Mariko*) sú hlavnou oblasťou môjho vedeckého bádania – som profesorom japonských dejín v Medzinárodnom výskumnom centre pre japonské štúdiá (Ničibunken) na univerzite v Kjóte.

V Clavellovom románe je Blackthornov život plný dobrodružstiev a, pochopiteľne, Adamsov skutočný život za ním v ničom ne-

zaostával. Clavell v knihe použil ako predlohu len šesť mesiacov Adamsovho života, no aj ďalšie mesiace a roky si určite zaslúžia našu pozornosť.

O Adamsovi máme k dispozícii mnohé zdroje. Zachovalo sa niekoľko jeho listov a denníkov. Záznamy a listy týkajúce sa anglickej obchodnej stanice v malom prístave Hirado, ktorá v Japonsku fungovala v rokoch 1613 až 1623, tiež obsahujú množstvo informácií o Adamsových aktivitách. Z týchto textov je možné verne rekonštruovať Adamsovo pôsobenie.

Doteraz bolo bádanie o Adamsovi založené predovšetkým na anglických prameňoch, ale aj holandské texty o ňom obsahujú množstvo doteraz neznámych informácií. V záznamoch holandskej obchodnej stanice v Hirade, založenej v roku 1609, sú mnohé odkazy na Adamsa. Okrem toho máme množstvo dokumentov súvisiacich s holandskou loďou *Liefde*, na palube ktorej sa dostal do Japonska. Tieto zdroje v kombinácii s niekoľkými zachovanými japonskými, portugalskými a španielskymi dokumentami, nám dokresľujú obraz Adamsovho života. Zároveň nám osvetľujú anglickú a holandskú expanziu do Ázie, ich vzťahy s Portugalcami a Španielmi, ako aj japonskú zahraničnú politiku.

Adamsove zápisky odhaľujú Iejasuove diplomatické schopnosti. Vždy mal eminentný záujem o pestovanie dobrých vzťahov s inými národmi, o ktorých nevieme veľa, keďže existuje len málo japonských textov venujúcich sa Iejasuovej diplomacii. Z tohto dôvodu ho mnohí Japonci vnímajú ako vládcu, ktorý inicioval politiku izolácie Japonska – *sakoku*. Keď sa však pozrieme na západné zdroje, opak je pravdou. Vďaka zachovaným rozhovorom medzi Adamsom a Iejasuom máme prístup k jeho geniálnemu politickému nadhľadu.

Aj keď Adamsov príbeh nie je až taký veľkolepý ako Blackthornov, obsahuje mnoho dramatických momentov. Adams prežil veľmi nezvyčajný život. Preplavil sa z Anglicka do ďalekého Japonska, čo samo osebe predstavuje odvážny čin. Dobrodružstvá, ktoré cestou zažil, by tiež vydali na samostatný napínavý príbeh. Po stroskotaní v Japonsku sa najskôr ocitol vo väzení a hrozilo, že príde o život. Podarilo sa mu však prekonať nepriazeň osudu a dostať sa do slu-

žieb šóguna. Z tejto pozície mal zásadný vplyv na vzťahy Japonska so západným svetom. Keď však Iejasu zomrel, Adamsovi sa šťastie otočilo chrbtom. Iejasuov syn Hidetada prevzal moc a tým sa skončil aj Adamsov dosah na najvyššie priečky japonskej politiky. William Adams zomrel v Hirade, ďaleko od šógunovho hlavného mesta.

Táto kniha rozpráva autentický príbeh Adamsovho pohnutého života v kontexte jeho doby.

Iejasu Tokugawa žije v populárnej kultúre aj vďaka známemu knižnému spracovaniu. V roku 1980 ho v seriáli *Šógun* hral japonský herec Tošire Mifune (hore), v roku 2024 ho stvárnil Hirojuki Sanada (dole). Autor tejto publikácie F. Cryns spolupracoval na historických aspektoch tohto seriálu ako konzultant.

Adamsovo detstvo a mladost'

„Som muž z Kentu, narodený v mestečku zvanom Jellingham, 2 anglické míle od Rochesteru, 1 míľu od Chattamu, kde sa zdržiavajú kráľovské lode, a od svojich 12 rokov som vyrastal v Lymehouse pri Londýne, kde som bol 12 rokov učňom u pána Nica Diggensa, a sám som slúžil na lodiach Hir Ma'tie's a asi 11 alebo 12 rokov som slúžil vo Wor'll Company of Barbary Marchauntes, až kým som sa z Holandska nevypravil za obchodom do Ázie, kde som chcel získať skúsenosti s tým malým množstvom poznania, ktoré mi Boh dal.“

WILLIAM ADAMS v liste svojim „neznámym priateľom a krajanom“, v Hirade 23. októbra 1611.

Toto je citát z listu, ktorý Adams napísal po jedenástich rokoch v Japonsku. Je adresovaný ľubovoľnému Angličanovi, ktorému sa dostane do rúk, a začína sa tým, že sa autor predstaví a v krátkosti opíše svoj život predtým, než sa doplavil do Ázie. Keďže o jeho ranom živote nemáme iné zdroje, ide o mimoriadne dôležitý dokument.

Spoznať Adamsovu mladosť nám pomôže zasadiť jeho aktivity v Japonsku do kontextu. Informácie o prostredí, v ktorom vyrastal, nám umožnia do hĺbky pochopiť jeho neskoršiu rolu pri formovaní japonskej zahraničnej politiky. Vyrastal počas Alžbetínskej doby, v neistých časoch, ktorým dominovali náboženské konflikty a neutíchajúca hrozba španielskej invázie.

Alžbetínske Anglicko

William Adams sa narodil v roku 1564 v idylickom prístavnom meste Gillingham, v grófstve Kent na juhovýchode Anglicka. V cirkevnej matrike kostola Sv. Márie Magdalény nájdeme tento záznam: „Will Adams, syn Johna Adamsa, pokrstený 4. a 20. septembra 1564.“

V Anglicku pretrvávali neisté časy. Na trón nedávno zasadla protestantská kráľovná Alžbeta a katolícke sily ohrozovali jej vládu. V roku 1569, päť rokov po Adamsovom narodení, sa grófi v severnom Anglicku vzbúrili, ale kráľovnej sa podarilo povstanie potlačiť. V rovnakom čase vydal pápež Pius V. pápežskú bulu, v ktorej Alžbetu vyhlásil za heretičku a vyzval anglický národ, aby ju zvrhol. Hrozbu pre mladú kráľovnú predstavovalo predovšetkým Španielsko, najsilnejšia katolícka krajina v Európe.

Alžbetina protestantská politika viedla ku konfliktom s katolíckym španielskym kráľom Filipom II., ktorý vládol jednej z najväčších ríš vtedajšieho sveta. Španielsko malo množstvo kolónií, silnú ekonomiku a mocnú armádu. V porovnaní s ním bolo alžbetínske Anglicko veľmi krehkou krajinou. Vnútroštátny náboženský konflikt kráľovnej Alžbete nepomáhal a jej vláda stála na nestabilných základoch. Hospodárstvo Anglicka sa s tým španielskym nemohlo porovnávať: hlavným exportným artiklom Angličanov boli vlnené látky, ktorých nadprodukcia viedla k dramatickému poklesu trhových cien. Najdôležitejšie však bolo, že sila anglickej armády sa k španielskej ani nepribližovala a vojenské ťaženia Henricha VIII., Alžbetinho otca, vyprázdnilo kráľovské pokladnice.

Alžbeta sa preto všetkými prostriedkami snažila konfliktu so Španielskom zabrániť. Pred jej nástupom na trón sa vojny medzi európskymi krajinami viedli prevažne pre rivalitu medzi jednotlivými monarchiami. Keď jedna zo zúčastnených strán vyhrala, konflikt urovnala výmena územia či zaplatenie tribútu. Avšak náboženské vojny, ktoré prepukali počas kráľovnej vlády čoraz častejšie, sa v princípe mohli skončiť iba absolútnym zničením viery protivníka. Angličania mali obavy, že Francúzsko alebo Španielsko, dve najsilnejšie katolícke mocnosti v Európe, napadnú ich krajinu. Alžbeta čelila tejto hrozbe aj tým, že tajne nakupovala zbrane a muníciu od iných protestantských krajín.

Po zverejnení pápežskej buly padlo na anglických katolíkov podozrenie, že pomáhajú Španielom pripravovať inváziu. Katolícki hodnostári, ktorí nekonvertovali na protestantizmus, boli považovaní za hrozbu pre krajinu. Húfne ich odvolávali z úradov a nahradzovali lojálnymi protestantmi. Na pozadí týchto udalostí vznikol protikatolícky puritanizmus a jedným z jeho dôsledkov bolo aj to, že protestantizmus sa prepojil s anglickým vlastenectvom.

V roku 1571, keď mal Adams sedem rokov, bolo odhalené veľké sprisahanie. Jeho súčasťou mala byť vražda kráľovnej Alžbety, po ktorej by na anglický trón zasadla škótska katolícka panovníčka Mária Stuartová. Anglickí katolíci, ktorých viedol Thomas Howard, gróf z Norfolku, plánovali vzburu a pripravovali sa na vylodenie španielskych jednotiek. Sprisahanie však bolo zmarené vďaka udaniu. Grófa z Norfolku popravili a španielskeho vyslanca vykázali z Anglicka. V krajine zavládli silné protišpanielske nálady, ale Alžbeta sa i naďalej vyhýbala otvorenému konfliktu.

Na mori však anglické lode začali útočiť na španielsku flotilu. Španielske kráľovstvo už dávnejšie zaviedlo embargo na vstup anglických lodí do španielskych vôd a kupcom, ktorí už obchodovali na Pyrenejskom polostrove, zhabali lode aj náklad. V nadväznosti na to zhabali Angličania španielske plavidlá. Niektorí Angličania dokonca získali od kráľovnej povolenie a stali sa korzármi. Išlo o posádky súkromne vlastnených ozbrojených lodí plaviacich sa pod vlastnou vlajkou, ktoré ale cielene ohrozovali jednu z bojujúcich